

Inhoud

Woord vooraf door Kenn Kaufman	7
1 Het einde van de wereld	13
2 De diadeemplevier	25
3 Cerro Negro	39
4 Door de jaren heen	55
5 De harpij	71
6 De Gunnarfactor	89
7 Vredesengel	125
8 Gevlogen	141
9 Terug in eigen land	167
10 Gemiste vluchten	187
11 Kalu	199
12 De karamoja-apalis	221
13 Een nieuw wereldrecord	239
14 Geschoten en gemist	257
15 Vogels in het paradijs	277
16 Van het ene naar het andere einde	287
Woord van dank	305
Register	311

Woord vooraf

Vogels zijn echt. Als ik het extreme vogels kijken, of soorten jagen, zou moeten rechtvaardigen, dan zou dat mijn belangrijkste argument zijn. Zelfs wanneer we voor de doldwaze queeste om zo veel mogelijk vogelsoorten te zien de wereld rond razen, staan we in nauw contact met de werkelijkheid: niet alleen met de vogels zelf, maar ook met de geografie, de weerpatronen, de verschillende soorten bos, getijdenwisselingen en talloze andere factoren, omdat alles in de natuur met elkaar verbonden is. Andere mensen beoefenen een hobby om aan de werkelijkheid te ontsnappen, maar van vogels kijken gaat een tegengestelde aantrekkingskracht uit. Je duikt daardoor diep de echte wereld in.

Ook een jaar is iets echts – een omwenteling van de aarde om de zon – en pogingen om binnen een jaar zo veel mogelijk vogels te zien zijn het toppunt van extreem vogelen. De eerste zogeheten Big Years werden in de jaren negentig van de negentiende eeuw ondernomen door Lynds Jones en W.L. Dawson in Lorain County, Ohio. Ze werkten met elkaar samen én beconcurrerden elkaar voor een zo lang mogelijke lijst met soorten in hun district. In de jaren dertig van de vorige eeuw streden enkele vogelaars om de langste jaar-

lijst van alle Amerikaanse soorten ten noorden van Mexico. Soorten jagen wint sindsdien stapje voor stapje aan populariteit, zoals ook de eindtotalen stukje bij beetje toenemen. Recente Noord-Amerikaanse Big Year-kampioenen hebben het theoretische plafond bereikt en hun bankrekeningen geplunderd om kriskras over het continent te vliegen en elke dwaalgast achterna te jagen die de Amerikaanse landsgrenzen overschrijdt.

Zelf deed ik als tiener in de jaren zeventig een Big Year, met een zeer bescheiden budget, maar de beperking van fysieke grenzen bleef knagen. Ik maakte dat jaar drie uitstapjes naar Mexico, ook al telden vogels ten zuiden van de grens niet. De verlokking van de tropische diversiteit was onweerstaanbaar. Toen al lonkte de wereldwijde diversiteit meer dan het idee om binnen de eigen grenzen soorten te jagen.

Peter Alden, een pionier op het gebied van internationale vogelreizen, had in 1968 over de hele wereld ruim 2000 vogelsoorten geteld. Dat vonden we allemaal te gek, maar in die tijd dacht niemand er serieus over na dat aantal te overtreffen. Het was moeilijk om de hele wereld over te gaan om soorten te jagen. Van duizenden tropische soorten bestond niet eens een illustratie en goede veldgidsen waren alleen beschikbaar voor Noord-Amerika, Europa en Zuid-Afrika. Publicaties over het vinden van vogels waren buiten de Verenigde Staten nagenoeg onbekend. Er waren maar weinig bestemmingen waarheen vogelreizen werden georganiseerd. Voor een buitenlandse vogelreis waren wekenlange voorbereidingen nodig, en vaak had je na terugkeer nog langer nodig om onderzoek te doen naar wat je had gezien. Ook al waren zulke reizen zeer de moeite waard, niemand wilde er te veel in één jaar propfen.

In de tientallen jaren daarna heeft het wereldwijde vogels kijken twee revoluties ondergaan, die deze activiteit een totaal ander aanzien hebben gegeven.

De eerste grote verandering, geleidelijk maar grootschalig, is de informatie-explosie. Tegenwoordig is elke bekende soort uittentreuren geïllustreerd. Bijna overal op aarde kunnen we kiezen uit verschillende vogelgidsen. Duizenden ‘mysterieuze vogels’ zijn een stuk minder mysterieus geworden: hun geheimen zijn ontraadseld. Perfecte geluidsopnames maken groot verschil wanneer je op zoek bent naar een lastig te vinden soort, vooral in dichtbegroeid tropisch regenwoud. Als je vroeger bijvoorbeeld een zigzagreiger wilde zien, moest je een jaar lang door het Amazonebekken struinen en hopen op een wonder. Nu zijn roep en zijn precieze leefomgeving bekend zijn, is dit merkwaardige waadvogeltje niet zo moeilijk meer te vinden.

Een nog grotere verandering is het ontstaan van een wereldwijde vogelaarsgemeenschap. Nog niet zo heel lang geleden was vogels kijken een bezigheid met een waterhoofd, populair in de Engelstalige landen plus Noord-Europa en Japan. De communicatie tussen deze zuilen was beperkt. Dat is door de komst van het internet veranderd. Via zogeheten *listservs* vindt rechtstreekse communicatie tussen de continenten plaats. Social media, zoals Facebook, doorbraken zelfs taalbarrières doordat het mogelijk werd foto’s te delen en tekst automatisch te vertalen. Tegelijkertijd zijn in de meeste landen landelijke vogelorganisaties ontstaan. Wie iets wilde weten over vogels kijken in Colombia, moest te rade bij Noord-Amerikanen of Europeanen die er waren geweest. Tegenwoordig kent dat land een bloeiende vogelkijkcultuur en zijn Colombiaanse experts beter van hun avifauna op de hoogte dan welke buitenlander ook. Kennis is gedecentraliseerd. En omdat vogelaars overal voor elkaar openstaan en kennis met elkaar delen, beschikken reizigers over veel meer potentiële hulp.

De grootste aanjager voor verandering in het wereldwijde vogels kijken is eBird geweest, de gigantische online-

database met waarnemingen. De site, die in 2002 live ging, beperkte zich in eerste instantie tot Noord-Amerika, maar werd in 2010 een mondiaal fenomeen. Het is geweldig dat hij overal ter wereld wordt geaccepteerd en groeit. Hij verandert ons beeld van wat er allemaal in verre landen te zien valt. Ooit leek de Blyths kuifarend op Malakka en Indonesië een onhaalbare vogel. Nu vind je met een paar muisklikken op eBird een handvol sites waarop staat waar de vogel de afgelopen maand is gezien en kun je controleren hoe nauw die overeenstemmen met de waarnemingen van vogelaars ter plaatse. Het is niet overdreven om te stellen dat eBird voor actieve vogelaars het middelpunt van de wereld is geworden.

Met de evolutie van het wereldwijde vogels kijken is het record van de meeste vogelsoorten ter wereld in één jaar opgestuwd. De Amerikaanse ornitholoog James Clements kwam in 1989 – vlak voor de komst van het internet – tot een totaal van 3600. Het onversaagde Britse echtpaar Alan Davies en Ruth Miller telde in 2008, kort voordat eBird mondiaal ging, meer dan 4300 soorten. De tijd was er rijp voor dat iemand over de 5000 heen ging en meer dan de helft van alle vogelsoorten ter wereld in één jaar noteerde. De eerdere kampioenen – Alden, Clements, Davies en Miller – zijn allemaal vrienden van me en ik was benieuwd wie de volgende zou worden.

We hadden ons geen betere uitdager kunnen wensen dan Noah Strycker. Deze briljante jongeman gold al als veteraan op het gebied van minutieus veldonderzoek en stond erom bekend dat hij mooi én met diepgang over vogels kon schrijven; niemand zou hem kunnen afdoen als ‘de zoveelste soortenjager’. Met zijn zorgvuldig voorbereide, ononderbroken sprint rond de wereld verpulverde hij het record. Hij stelde er bovendien een eer in om in elk land op te trekken met plaatselijke deskundigen. Het resultaat is een bedachtzaam,

levendig portret van vogels en vogelaars overal ter wereld.

Op dit punt in de geschiedenis is het gemakkelijker dan ooit om wereldwijd vogels te kijken. Maar op de hele planeet staan vogels voor ongekennde gevaren. Een pessimist zou zeggen dat we ons bevinden midden tussen de optimale bereikbaarheid van vogels en het uitsterven ervan. Ik kijk er heel anders tegen aan. Noah Strycker heeft op zijn grand tour nogal wat vogels gezien, maar belangrijker is dat hij in elk land mensen heeft ontmoet die met heel hun hart om vogels geven en bereid zijn om voor het voortbestaan ervan te vechten. Alles in de natuur is met elkaar verbonden. Omdat dat ook steeds meer geldt voor de wereldwijde vogelaarsgemeenschap, ziet de toekomst er alvast een stuk rooskleuriger uit.

Kenn Kaufman, maart 2017

I

Het einde van de wereld

Bijgelovige vogelaars mogen graag beweren dat de eerste vogel die ze op nieuwjaarsdag zien een voorteken is. Deze knipoog naar de traditionele Chinese dierenriem – waarin elk jaar zijn eigen dier heeft, zoals het Jaar van de Draak of de Rat – levert verrassend betrouwbare voorspellingen op. Toen ik een keer op 1 januari wakker werd en naar buiten keek, zag ik een Amerikaanse matkop, een goedaardige, fraaie vogel die bij iedereen geliefd is. Het werd een fantastisch jaar. Op de nieuwjaarsdag een jaar later was mijn eerste vogel een spreeuw, een in Noord-Amerika geminachte indringer die op geparkeerde auto's poept en de gewoonte heeft sialiakuikens te doden, gewoon omdat het kan. Vergeleken met het Jaar van de Matkop was het Jaar van de Spreeuw er een om te vergeten.

Vandaar dat ik op 1 januari 2015 een beetje bezorgd uitkeek naar de vogel die de toon voor de komende 365 dagen zou zetten. Ik wist al dat het geen gewoon jaar zou worden: ik had net mijn baan opgezegd, het uitgemaakt met mijn vriendin, het grootste deel van mijn spaargeld erdoorheen gejaagd en, nadat ik al mijn bezittingen in een rugzak had gepropt, me letterlijk naar het einde van de wereld begeven.

Nu, op slag van middernacht op een Russisch schip in de bevroren uitgestrektheid van Antarctica, met een fles champagne in mijn hand en een verrekijker bungelend om mijn nek, zat ik in een warm bad met een Schotse historica, een pinguïnkennner en een geoloog. Welke vogel zou kunnen voorspellen waar het naartoe ging?

Met een beetje geluk was het een pinguïn. Ik had grote moeite gedaan om de nieuwjaarsviering zo te arrangeren dat 2015, na het verplichte aftellen en de toast, kon worden uitgeroepen tot het Jaar van de Pinguïn, wat karmisch gesproken bijna niet mis kon gaan. In de week ervoor had ik een eenzame kerstnacht doorgebracht op de vloer van het vliegveld van Los Angeles toen ik van de Verenigde Staten onderweg was naar het uiterste zuidpuntje van Argentinië, had ik dit schip genomen, was ik door de onstuimige Straat Drake gevaren en had ik me voorbereid op dit moment, dit keerpunt, waarop het lot het belangrijkste jaar uit mijn leven, en wie weet uit de geschiedenis van het internationale vogels kijken, in gang zou zetten.

Het doel was eenvoudig: in de komende twaalf maanden hoopte ik 5000 vogelsoorten te zien – ongeveer de helft van alle soorten op aarde – tijdens een ultieme reis om de wereld. Na Antarctica zou ik vier maanden in Zuid-Amerika verblijven, daarna via Midden-Amerika, de Cariben en Mexico naar het noorden trekken, om in mei in de Verenigde Staten aan te komen. Als alles goed ging zou ik naar Europa vliegen, een gigantische u-bocht door Afrika maken, hinkstappen door het Midden-Oosten, het leeuwendeel van Azië zigzaggend doorkruisen en ‘Down Under’ eilandhoppen om er het nieuwe jaar in te luiden. Terwijl de aarde één keer helemaal rond de zon draaide zou ik veertig landen bezoeken zonder ook maar één vrije dag. Niemand had dat ooit geprobeerd, en vogeldeskundigen vroegen zich af of het zelfs wel mogelijk was om 5000 soorten in een jaar te zien. Aan het einde

zou de reis zelfs mijn stoutste verwachtingen overtreffen. Maar op dat moment was het enige wat ik wist dat de teller om middernacht begon te lopen.

De grootste *frequent flyers* ter wereld hebben geen platina status, gratis upgrades en zelfs geen paspoort. Elk uur passeren miljoenen van deze immigranten zonder reisdocumenten belangrijke grenzen en niemand peinst er ook maar over om een muur neer te zetten om ze te weren. Dat zou hoe dan ook onmogelijk zijn. Vogels zijn echte wereldburgers, die komen en gaan waar en wanneer ze willen.

Een paar jaar geleden beantwoordden twee Britse wetenschappers de vraag hoeveel vogels er op aarde voorkomen: een soort wereldwijde vogeltelling. Ze berekenden dat op een willekeurig moment tussen de 200 en 400 miljard gevederde vrienden de aarde met ons delen. Dat komt neer op ongeveer veertig vogels per persoon, van hier tot Timboektoe. Vogels komen voor in bijna elke niche ter wereld, van het ruige Amazonegebied in Zuid-Amerika tot hartje Bronx in New York. Zelfs oorden die van leven verstoken lijken liggen binnen hun bereik: onverschrokken vogels zijn waargenomen op de Zuidpool, wiekend boven de top van Mount Everest en zwevend boven de oceaan op honderden kilometers uit de kust. Anno 2015 zijn er 10 365 vogelsoorten geteld, een getal dat slechts een tipje van hun duizelingwekkende diversiteit oplicht. De kleinste, de op Cuba levende bijkolibrie of zunzuncito, past met gemak op de teennagel van de grootste, de struisvogel.

Vogels kijken is meer dan wat ook een geestestoestand, waardoor het moeilijk te definiëren valt. Roger Tory Peterson, algemeen erkend als de vader van het moderne vogels kijken, heeft ooit gezegd dat die bezigheid voor verschillen-

de mensen iets anders inhoudt: een wetenschap, een kunst, een sport. Het kan zelfs, voegde Petersons vriend James Fisher er met een knipoog aan toe, ‘saai zijn, als je saai bent’. Er valt moeilijk de vinger op te leggen, ook al hebben velen het geprobeerd: vogels kijken is jagen, verzamelen en gokken ineen. Niemand weet of het een verslaving is, een uitlaatklep of alleen maar een spelletje van econerds in boswachterskleding.

Mijn eigen belangstelling voor vogels werd onschuldig genoeg gewekt op mijn tiende, toen mijn leraar van groep vijf een doorzichtige vogelvoederbak met zuignappen aan het raam van het klaslokaal bevestigde. In datzelfde jaar hielp mijn vader me nestkastjes voor sialia’s te maken en nam hij me mee naar een vogelkijkfestival in het oosten van Oregon. Het duurde niet lang of ik sleepte rottende hertenkadavers mee naar huis om roodkopgieren te lokken en te fotograferen, sloeg colleges over om vogelnesten in Panama te gaan bestuderen en ontweek een baan van negen tot vijf terwijl ik mezelf ‘vogelaar’ noemde wanneer iemand vroeg wat ik voor de kost deed.

Vanaf het begin gaf vogels kijken me het gevoel dat ik een doel in het leven had. Door de hemel af te speuren zag ik de wereld op een andere, nieuwe manier en ik liet me door mijn nieuwsgierigheid naar onbekend terrein voeren. Toen ik halverwege de twintig was bracht ik ruim anderhalf jaar door in tenten in verschillende uithoeken van de wereld, tussen vogelonderzoeksprojecten en -expedities door, en accepteerde dat er geen weg terug meer was. Ik kreeg bovendien steeds sterker het licht ongemakkelijke gevoel dat er te veel vogels waren en dat ik te weinig tijd had, zelfs al zou ik de rest van mijn leven vogels kijken.

Iedereen lijkt het idee te hebben dat er geen tijd te verliezen valt. Psychologen noemen het de ‘angst om iets te missen’, natuurbeschermers ‘het verlies van leefomgeving’